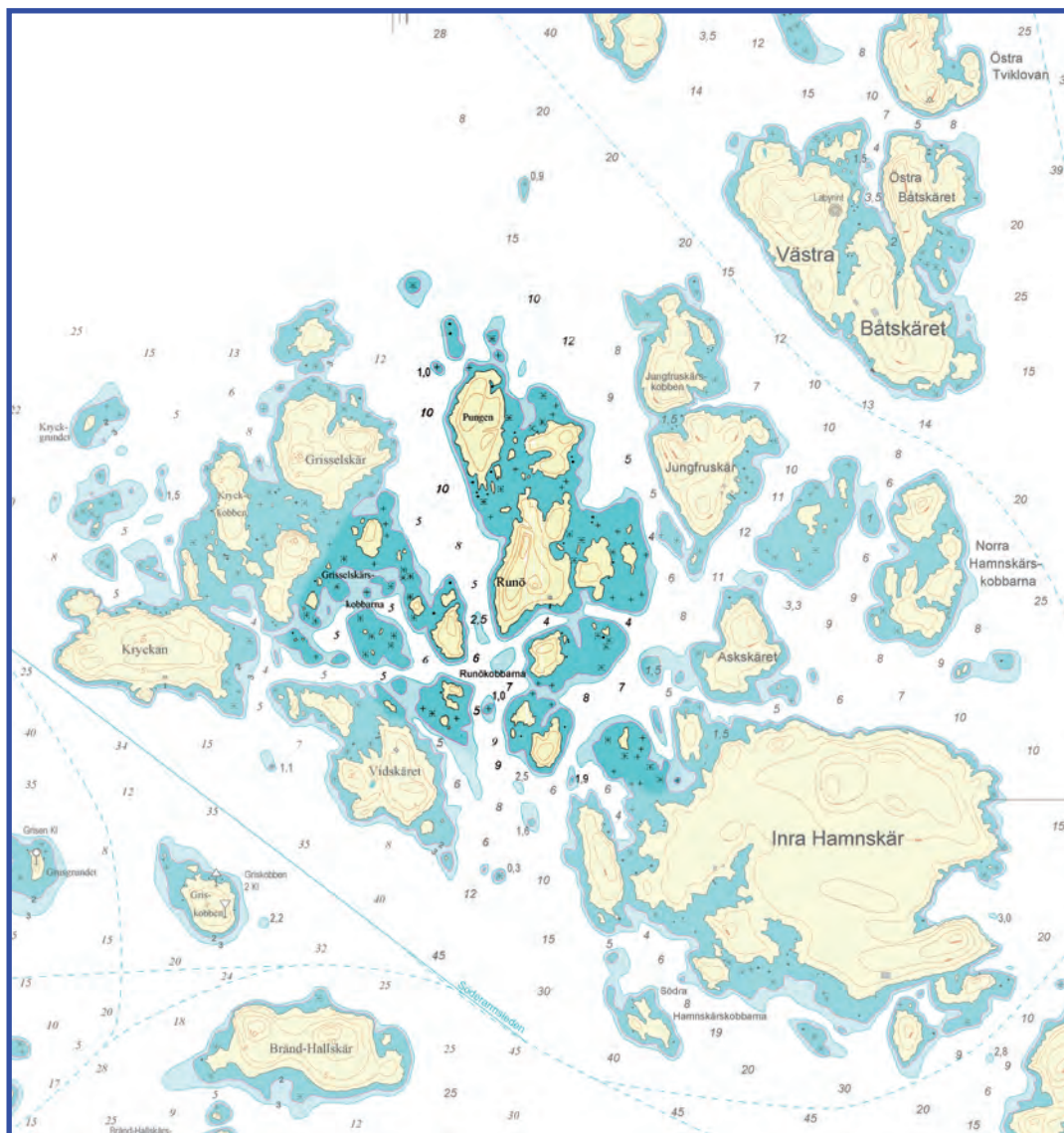

Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen

- skötselplan

Bildtext till omslaget

I Söderarms skärgård, i Rådmansö socken, äger Norrtälje kommun tre mindre områden; Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen. Områdena består av mindre öar, skär vikar och delar av öppnare fjärdar. De tre områdena omfattar totalt 73 st öar och skär som omfattar 39 ha land och ca 330 ha vatten.

Projektansvarig:	Magnus Bergström
Författare:	Magnus Bergström
Fotografier:	Magnus Bergström, Lars-Åke Wall, Bo Strömberg, Tång & Sânt HB
Publiceringår	2011

Norrtälje kommun har tagit initiativ till projektet *Skötselplan för Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen*, som är ett av delprojekten i *Lokala naturvårdssatsningen (LONA)* vilken genomförs under åren 2005 - 2013. Projektet har finansierats av Norrtälje kommun och Länsstyrelsen i Stockholms län, genom statliga bidrag till lokal naturvård. Författaren är ensam ansvarig för rapportens innehåll.

Rapporten ingår som nr 49 i serien *Naturvård i Norrtälje kommun*. Den kan beställas från Norrtälje kommun, Kommunstyrelsekontoret, Box 800, 761 28 NORRTÄLJE eller laddas ner från hemsidan www.norrtalje.se.

Rapporten bör citeras: Bergström, M. 2011: Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - skötselplan. Naturvård i Norrtälje kommun nr 49.

Sammanfattning av skötselbehov.....	2
1 Beskrivning av området.....	2
1.1 Översikt.....	2
1.2 Läge.....	3
1.3 Naturtyper	4
1.4 Prioriterade bevarandevärden.....	4
1.5 Naturgeografi, geologi och topografi	4
1.6 Historisk och nuvarande markanvändning.....	5
1.7 Beskrivning av områdets naturvärden	7
1.8 Friluftsliv och tillgänglighet.....	12
2 Plan för områdets skötsel	12
2.1 Naturreservatets syfte	12
2.2 Övergripande mål	13
2.3 Generella riktlinjer och åtgärder	13
2.4 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder	13
2.5 Förvaltning m.m.	17
2.6 Dokumentation och uppföljning.....	17
2.7 Källförteckning.....	18
2.8 Bilagor	19

Skötselplan för Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen

Denna skötselplan har utarbetats av Norrtälje kommun. Skötselplanen är indelad i en beskrivning av området och en plandel där de långsiktiga målen för skötsel och förvaltningen av området beskrivs.

Uppgifter om området som berörs av skötselplanen

Områdesnamn:	Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen
Kommun:	Norrtälje
Församling:	Rådmansö
Areal:	39 ha land
Lägesbeskrivning:	Runö och Bränd- Hallskär är belägen ca 13 km öster om Kapellskär och Kläppen är belägen ca 19 km öster om Kapellskär.
Mittkoordinat:	E: 1699500 N: 6628500
Fastighetskartans blad nr.	11J5j, 11K5a
Naturgeografisk region:	Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken
Fastighet och markägare:	Tjockö 2:8, Norrtälje kommun
Jakträttsinnehavare:	-
Förvaltare:	Norrtälje kommun

Sammanfattning av skötselbehov

Skötseln av området är inriktad på att:

1. Bevara öarnas öppna karaktär
2. Bevara områdets variation av naturtyper
3. Förbättra möjligheterna för ett rörligt friluftsliv

1 Beskrivning av området

1.1 Översikt

I Söderarms skärgård, i Rådmansö sn, äger Norrtälje kommun tre mindre områden; Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen. Områdena består av mindre öar, skär, vikar och delar av öppnare fjärdar. De tre områdena omfattar totalt 73 st öar och skär som omfattar 39 ha land och ca 330 ha vatten.

De tre områdena ligger i Stockholms ytterskärgård och ingår i den maritima lövskogszonen. Öar och skär karaktäriseras av glacialslipade hållar med isräfflor. På vissa platser finns mindre klapperstensfält. Öppna hållmarker och enbevuxna hållmarker dominerar på öarna. Dungar av lövträd finns i form av glasbjörk och rönn i kanter på hållkar och sänkor samt klibbalar längs fuktstråk. Skären består mestadels av uppstickande klippor. De yttre öarna i Kläppen-området är mer exponerade jämfört med det inre Runö-området. I det aktuella området finns lokaler för några av ytterskärgårdens typiska och något ovanligare växter som t.ex. grådraba, vejde och klibbglim. I den genomförda kustfågelinventeringen i Stockholms län har tre värdefulla

fågellokaler i de aktuella områdena utpekats med bl a häckande skedand, grågås, strandskata, rödbena, roskarl och labb.

De tre delområdena är belägna i ett område av riksintresse för naturvården och för friluftslivet enligt miljöbalkens 3 kap 6 § och i ett riksintresse för de samlade natur- och kulturvärdena enligt miljöbalkens 4 kap. De är även belägna inom det område som av Naturvårdsverket är föreslaget att nomineras som Världsarvsområde i *Bevarandestrategin för kust- och skärgårdsområden i Sverige*. I strategin anges vidare att ett fortsatt säkerställandearbete för att bevara de unika värdena i Stockholms yttterskärgård måste ske och särskilt koncentreras till yttterskärgården norr om Sandhamn.

Norrtälje kommun har beslutat att pröva frågan om inrättande av kommunala naturreservat för de tre områdena. Inför ett sådant ställningstagande behöver förslag till skötselplan och föreskrifter arbetas fram.

1.2 Läge

De tre delområdena är belägna i Söderarms skärgård, i Rådmansö socken, 33 – 40 km öster om Norrtälje stad. Runö och Bränd- Hallskär är belägen ca 13 km öster om Kapellskär och Kläppen är belägen ca 19 km öster om Kapellskär (figur 1). Kläppen ligger i den exponerade yttterskärgården. Runö och Bränd-Hallskär ligger en bit längre in på gränsen mellan yttterskärgården och mellanskärgården.

Figur 1: Områdets geografiska läge

Figur 2. Snår av havtorn, stenig moränstrand, stora block av rapakivgranit och mindre stenar av sedimentär kalksten är karaktäristiska inslag i området. Foto från södra stranden av Bränd-Hallskär. Foto Magnus Bergström.

1.3 Naturtyper

Tabell 1. Naturtyper på land i området

Naturtyp	Areal (hektar)
Hällmarker och moränmarker	27
Ris- och buskvegetation	13
Ängsvegetation	2
Lövskog	4
Grunda havsområden	33
Övriga havsområden	250
Totalt antal hektar	330

1.4 Prioriterade bevarandevärden

1. Öppna öar och skär
2. Dungar med lövträd
3. Ängsvegetation

1.5 Naturgeografi, geologi och topografi

Området ligger i den naturgeografiska regionen 24, Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken. Topografin i området är relativt varierat. De mindre skären och öarna höjer sig endast någon meter över havets yta. De större öarna når oftast över 10 metersnivån. Stor-Högsjärn når över 20 meters höjd över havsytan.

Havsområdena i Runö-området är relativt grunda och når ner till drygt 10 m. Söderarmsleden skiljer Runö-området från Bränd-Hallskärs-området vilken har relativt stora djup 35 – 45 m. Djupet mellan öarna i Kläppen-området når som djupast ner till 20 m.

Områdets landområden genomlöps av tre spricksystem med de kraftigaste sprickorna i N-S riktning. Berggrunden består till övervägande del av gnejsgranit. Gångbergarter som pegmatit och amfibolit har ofta fyllt ut sprickbildningarna i området. I området finns även röda granitintrusioner. Det finns lokaler med bankning och bandning samt uppsprucken berggrund. Sporadiska flyttblock av sandsten, ordovicisk kalksten, pegmatit och Rapakivigranit förekommer.

Den dominerande jordarten är grovt sten-, grus-, och sandmaterial, som utgörs av sediment, eller omlagrad, svallad morän. Finkornigt material, finsediment och i vissa fall ren sand finns på en del platser. Blockmark förekommer på ett fåtal ställen som omlagrad svallad läsidesmorän. I många av de små sänkorna har det bildats torv av olika vitmossearter.

Spår av inlandsisen i form av hålkälsskulpturer (slipade hållar), räfflor, parabelriss och skärbrott finns rikligt i området. På N Runö finns unika s.k. polerade räfflor. Andra intressanta landformer är klapperstensfält och former efter vittringsprocesser.

För mer information om områdets berggrundgeologi, jordarter och ytformer hänvisas till Wall (2008).

Figur 3. På flera öar finns bestånd av Adam och Eva. Fotografi från Pungen. Foto Magnus Bergström.

1.6 Historisk och nuvarande markanvändning

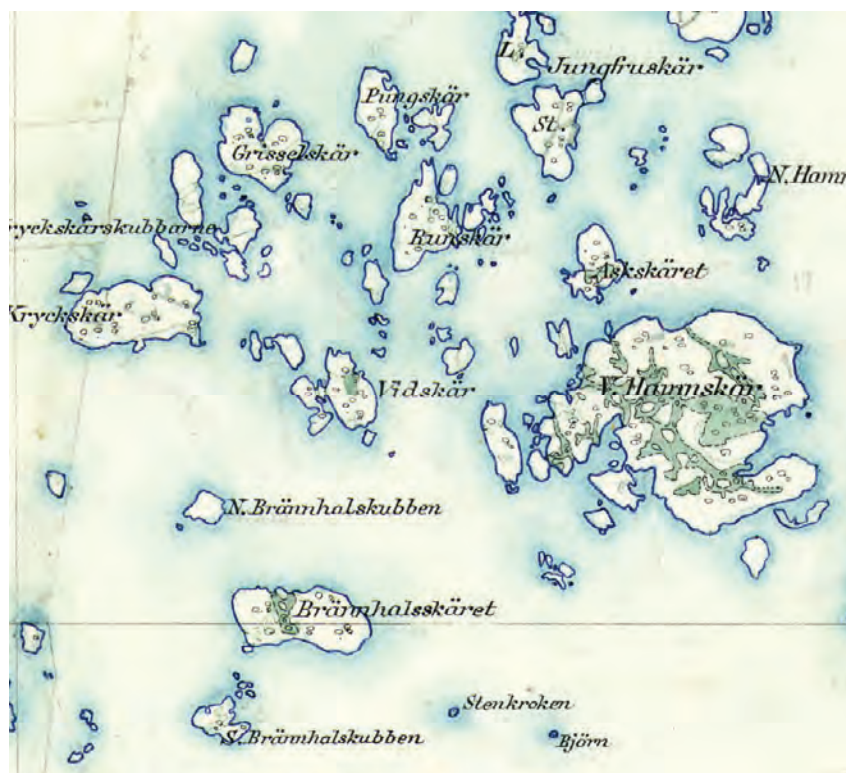
Tillgången på historiska kartor över området är liten men häradskartan från 1901-1906 visar att på några av öarna, Bränd-Hallskär och Stor-Högsjär, fanns det slåtterängar. Möjligen brukades några av öarna för bete. Inga stugor finns redovisade men troligen fanns de små fiskestugorna som finns idag, redan vid den tiden.

På Stor-Högsjär anlade militären ett batteri som var i drift t o m 1990-talet. Batteriet plockades ner och 2005 lades det igen med sprängsten och cementerades ihop.

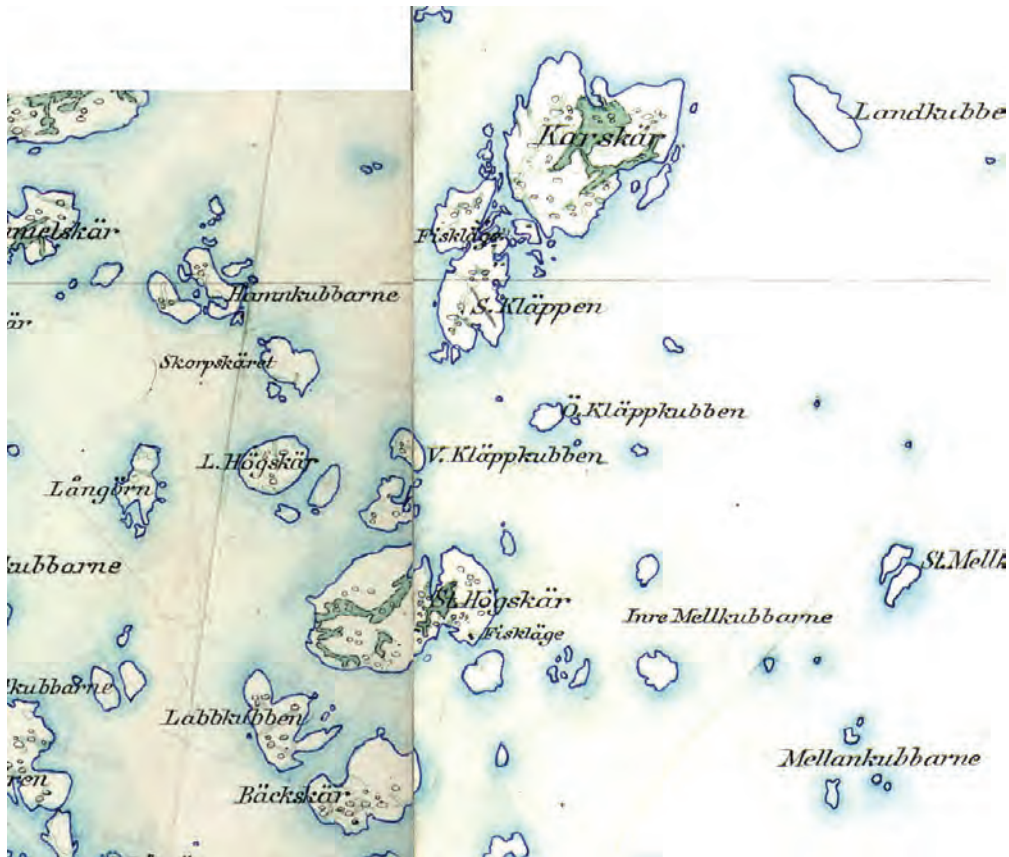
Området är belägen på fastigheten Tjockö 2:8 som inköptes av kommunen på 1960-talet. Syftet var att genom köpet förhindra den exploatering som planerades med fritidshus på den del av fastigheten som ligger på själva Tjockö.

Den gamla fiskarstugan på Runö ägs av Norrtälje kommun och får användas av anställd personal. De två fiskarstugorna på Kläppen ägs av privatpersoner. På Kläppen finns även en mindre militärförläggning står ovanpå ett militärt ståvärn från andra världskriget. Byggnaden ägs av Norrtälje kommun men hyrs sedan 1988 ut till Roslagens Naturskyddsförening och används av dess medlemmar. Hyresvillkoret innebär att föreningen står för alla renoveringskostnader. Byggnaden var i början i mycket dåligt skick, men har under åren upprustats.

Området ligger långt ute i skärgården men under sommaren bedrivs ett relativt omfattande friluftsliv med motorbåt, segelbåt och kanoter.

Figur 4: Häradsekonomska kartan från 1901-1906. Kartan visar att öarna är glest bevuxna med lövträd. På Bränd-Hallskär brukas en liten del av den centrala ön som slätteräng. I övrigt saknas slätterängar på Runö och de andra öarna i delområdena Runö och Bränd-Hallskär.

Figur 5: Häradsekonomska kartan från 1901-1906. Kartan visar att öarna i delområdet Kläppen har enstaka lövträd eller är kala utan trädvegetation, På Stor-Högskår finns en smal remsa med slätteräng. I övrigt saknar öarna i delområdet Kläppen slätterängar.

1.7 Beskrivning av områdets naturvärden

1.7.1 Geovetenskapliga bevarandevärden

Inom området har en stor mängd geologiskt och geomorfologiskt intressanta objekt påträffats. Ett flertal av dessa är välutvecklade och tydliga, det vill säga av hög kvalitet och med stort skyddsvärde. Som exempel kan nämnas den stora glacialslipade gången på Bränd-Hallskär, bankningssprickorna på Kläppkobbarne och de mycket vackra hålkälsskulpturerna på Pungens och Runös norra uddar. På Runö finns en märklig blockansamling som kan vara skapad av en jordbävning i samband med inlandsisens avsmältningsskede. Hela området är dessutom nästan unikt då det är ett sammanhängande och till stora delar orört område med stora natur- och skönhetsvärden, som är beläget i en i övrigt ganska starkt exploaterad del av landet.

Figur 6. Hålkålsskulptur på ön Pungen NV om Runö. Foto: L-Å Wall.

De funna objekten spänner över en mycket stor tidsrymd, eftersom en del av objekten härrör från bergskedjebildningen för flera miljarder år sedan, medan andra bildats vid tiden för den senaste inlandsisens avsmältning för cirka tiotusen år sedan. Således är det ett stort antal olika men delvis samverkande processer som med tiden resulterat i dagens landskap.

I området finns många spår av inlandsisen i form av hålkålsskulpturer (slipade hållar), räfflor, parabelriss och skärbrött. De mest unika spåren finns på N Runö i form av s.k. polerade räfflor.

Figur 7. Polerade räfflor på Runös nordvästra udde. De polerade räfflorna löper i ungefär ONO-VSV riktning. Inlandsisen har rört sig över berget från N (uppifrån på fotot) och skapat de vanliga räfflorna i ungefär N-S riktning. Foto: Bo Strömberg

1.7.2 Marinbiologiska bevarandevärden

Under två dagar i slutet av augusti 2007 inventerades de tre områdenas vattenområden. Totalt inventerades 12 transekter. Naturvärdesbedömningen som gjorts i samband med inventeringen bygger dels på de bedömningsgrunder som finns från Naturvårdsverket samt en sammanvägning av positiva och negativa kriterier för bottenvegetation (Naturvårdsverket 1999). Området ligger i spannet måttligt exponerad till skyddad havsmiljö enligt SAKU (Naturvårdsverket 2006). Siktdjupet låg mellan 6 och 6,5 m under inventeringen. Saliniteten i området ligger runt 5,5 ppt.

Runö

Delområdet uppvisar förekomst av varierande bottensubstrat. Två transekter är mycket grunda, under 3,6 m och domineras av sand/grusbotten. De övriga två transekterna är 8,8 respektive 11,7 m djupa och varierar mellan sand och stenbotten. Den djupaste blåstångplantan noteras på 5,7 m. Det totala antalet arter för området hamnar på hela 24 växtarter, vilket är mycket bra. Av dessa arter noteras fem kärlväxter; sköldmöja och hårsärv samt borst-, ål- och bredbladig borstnate. De djupare delarna uppvisar minst fem rödalgsarter och även bestånd av blåmussla. En hel del fisk noteras i området och glädjande nog även den rödlistade tånglaken. Kransalgerna borststräfs, hårsträfs och havsrufse noteras vid de grunda inventeringarna. Den sammantagna bedömningen är Högt naturvärde.

Bränd-Hallskär

Denna lokal har också inventerats på varierande bottensubstrat. Tre transekter var djupare än 8 m och en hade max djup på 5 m. Totalt noteras 17 växtarter i detta område. Hårdbotten dominerar även här och 15 av arterna är alger, dessutom finns borst- och ålnate, på sandig botten tillsammans med kransalgen havsrufse. Blåstångsbältet når inte så djupt på de besökta transekterna och det noterade maxdjupet är endast 4,8 m, vilket är ganska grunt. Exponeringsgrad och typ av botten spelar naturligtvis in. Röda bakteriefläckar noterades liksom en del lösa alger, vilket tyder på en del syrefria fläckar på botten. Av fintrådiga alger ser vi även en hel del variation i täckningsgrad inom området, med stundtals hög täckningsgrad. Den totala bedömningen för området blir Medelbra naturvärde.

Kläppen

Denna lokal uppvisar varierande bottensubstrat med både hårda och mjuka bottnar. De inventerade transekterna domineras dock av hårda bottnar och tre av fyra transekter når djupare än 8 m. I området noteras 18 arter varav 16 arter är alger och två är kärlväxter. Bland algerna noteras de två kransalgerna borststräfs och hårsträfs. Området är placerat i de östra delarna av Söderarms skärgård och är därmed mer exponerat än delområdena Runö och Bränd-Hallskär. Blåstången noteras vid 7,1 m djup vilket får anses som mycket bra. Blåstångsbältena är kraftiga med varierande påväxt. Området är måttligt exponerat till skyddat enligt SAKU (Naturvårdsverket 2006) och präglas av ytterskärgårdskaraktärer. Den totala bedömningen för området blir Högt naturvärde.

Figur 8. Inventering av blåstångsbältet vid Bränd-Hallskär. Foto: Tång och Sânt HB.

1.7.3 Bevarandevärden vegetation

Stockholms skärgård kan naturgeografiskt och växtgeografiskt delas in i tre tydliga zoner från fastlandet och österut mot öppet hav. Längs kusten och i den inre skärgården dominerar barrskog, ofta tallskog på hållmarker och granskog i lägre liggande partier. Därefter vidtar en 10 – 20 km bred zon där lövskog dominerar på öarna - den maritima lövträdszonen. Ytterst i öster finns en zon med kala skär och öar som i princip saknar trädvegetation. (Selander 1914, Romell 1915, Du Rietz 1925, Almquist 1925 m.fl.).

Den maritima lövträdszonen sträcker sig från nordost om Gisslingö i Norrtälje kommun till Värmdö kommun i söder. Områdena Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen är belägna i den maritima lövskogsregionen.

En pollenanalytisk undersökning av torvmarker, på bl.a. Norrpada Storskär ca 12 km SSV om det aktuella området, visar att den maritima lövskogen med stor sannolikhet är en ursprunglig vegetationstyp. Orsaken till att barrskog saknas beror sannolikt på klimat och topografi. På Norrpada Storskär etablerade sig lövskogen 850 - 1150 e.Kr. (Karlsson 1998).

1.7.4 Bevarandevärden växter

Öppna hållmarker och enbevuxna hållmarker dominerar på öarna. Dungar av lövträd finns i form av glasbjörk och rönn i kanter på hållkar och sänkor samt klibbalar längs fuktstråk. Även ask förekommer på öarna. På Bränd-Hallskär finns klibbalar som är 250 cm i omkrets. Skären består mestadels av uppstickande klippor. De yttre öarna i Kläppen-området är mer exponerade jämfört med det inre Runö-området.

På flera stränder finns stora snår av havtorn. I de örtrika partierna, t ex på Bränd-Hallskär som tidigare har varit slåtteräng, växer t ex adam och eva, blodnäva, strandveronika, toppfrossört, grådraba, vildlin, spenört, tulkört, kungsmynta, småborre, äkta johannesört, bergmynta, backlök och mörk snårstarr. De mer risartade delarna av öarna består av nordkråkbär, ljung, en, odon, blåbär, hjortron och skogsstjärna.

Strandängspartier finns med kustarun, dvärgarun, dansk skörbjuggsört, salttåg, blåsäv, strätta, höstkallra, strandgråbo, segstarr, strandkrypa, ormtunga, gåsört, östersjömaskros, strandrödtoppa, segstarr, ängsgroblad och gultåtel.

I det aktuella området finns lokaler för några av ytterskärgårdens typiska och något ovanligare växter som t.ex. grådraba, vejde, dansk skörbjuggsört och klibbglim

Inga mossor och lavar finns noterade från de tre delområdena. På Inre Hamnskär som är belägen ca 500 m sydost om Runö finns noterat 68 mossarter från en inventering år 2000 bl a stor klipptuss (NT). På Inre Hamnskärs sydostsida, strax SO om delområdet Runö, har rutlåsbräken (EN) och låsbräken (NT) påträffats 2004 (Artportalen 2009).

1.7.5 Bevarandevärden fåglar

Hela området där Tjockö 2:8 är beläget inventerades under kustfågelinventeringen 2001. Inventeringsmetodiken innebar att samtliga kustfåglar d v s änder, måsar, vadare, alkor och andra vattenberoende arter dokumenterades avseende uppskattade häckningspopulationer. Andra arter som tättingar eller t ex rovfåglar omfattades inte av inventeringen. Vanliga arter är Ärtsångare, törnsångare, lövsångare, koltrast, entita, bofink, gulsparr, skvätta, sädesärla, näktergal, ladusvala, grönfink, trädgårdssångare och rosenfink.

Översiktligt kan konstateras att de flesta av de totalt ca 20-talet småöar som omfattas hyser häckande ejder (totalt sammanlagt ca 165 par). Ejderpopulationens täthet är att betrakta som normal för denna typ av skärgård. Andra "vanliga" arter som förekom inom området med enstaka par var gräsand, knipa, vigg, storskrake, knölsvan och fiskmås.

Ett område inom Tjockö 2:8 och ytterligare två områden gränsande till området har högre fågelkvaliteter.

Långören med omkringliggande fjärd, öster om Kläppen, hyser ett intressant fågelliv. Vid inventeringen 2001 konstaterades förutom de vanligare arterna; 2 par skedand, 1 par grågås, 2 par svärta (öster Långören), ett par strandskata, 2 par knölsvan (en kull med ungar sågs öster Långören) och ca 7 par fiskmås. Förutom själva häckningsfåglarna hyser fjärden runt om Långören ofta många rastande fåglar typ alfåglar, vigg, svärter, ejdrar och andra dykänder.

Näraliggande områden med bra fågelkvaliteter är bl a den långsmala ön söder om landtungan mellan Kläppen och Karskär. Ön hyser förutom ejder bl a ett par roskarl, ett par rödbena, ett par strandskata och ca 20 par silvertärnor. Sannolikt är ön utanför kommunens fastighet och därtill relativt nära en större byggnad och några s k fiskestugor.

Väster om Runö ligger också ett bra fågelområde (ön norr Grisselskär, Kryckan och Kryckkobb). Området hyser bl a ett par labb, ett par rödbena, 4 par strandskata och tre par grågås.

Sammanfattningsvis kan konstateras att inom nuvarande Tjockö 2:8 finns ett område (Långören med angränsande fjärd) som är och har potential att bli ett betydelsefullt fågelhäckningsområde. Det är oklart hur stort tryck som det rörliga friluftslivets för närvarande utgör här och hur stor minkpredationen är. Området bedöms vara värt att utnämnas till ett fågelskyddsområde. Någon ytterligare häckfågelinventering bedöms inte krävas i området, men om området blir aktuellt för fågelskydd kan det finnas behov av att värdera omkringliggande fjärds geografiska utsträckning som viktigt rast- och födosöksområde. Utöver häckfågelskydd bör det övervägas att införa jaktförbud under höst/vinter eftersom fjärdområdet utgör ett viktigt rastområde för dykänder.

Tabell 2: Rödlistade och andra intressanta arter som påträffats i området. Rödlistekategori visas inom parentes.

Kärlväxter	Lavar	Mossor	Fiskar	Fåglar
Adam och Eva			Tånglake (NT)	Roskarl (VU)
Grådraba			Skrubbskädda	Storspov (VU)
Vejde				Havsörn (NT)
Dansk skörbjuggsört				Labbe
Bunge				Skedand
Klibbglim				Rödbena
Gultåtel				Strandskata
Tulkört				Grågås
Sankt Pers nycklar				

1.7.6 Kulturhistoriska bevarandevärden

På ön söder om Runö finns några skyttevärnsliknande bildningar. Det är oklart när de anlades. På Runö och Kläppen finns totalt tre gamla fiskarstugor. Den östra stugan på Kläppen är i mest ursprungligt skick och den västra stugan på Kläppen är totalt ombyggd. På Runö är stugan delvis ombyggd.

Slätterängen på Stor-Högsjär är till största delen förstörd genom militär aktivitet. På Bränd-Hallskär syns tydligt i terrängen och i förekommande arter var slätterängen var belägen.

På Området hyser inga större kulturhistoriska bevarandevärden. I området finns endast en dokumenterad fornlämning i form av en övervuxen grav från brons- eller järnåldern. Lämningen är dock betraktad som osäker enligt en tidigare bedömning. Trots att ingen säker fornlämning finns registrerad är det högst sannolikt att det i området finns fornlämningar då det i närområdet finns många värdefulla fornlämningar.

1.7.7 Bevarandevärden för friluftsliv

Området har ett stort värde för friluftslivet. Området nås med egen båt eller taxibåt. Övernattningsmöjligheter är inte allmänt tillgängliga men finns för vissa besöksgrupper.

1.8 Friluftsliv och tillgänglighet

Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen ligger 13 – 19 km öster om Kapellskär i Söderarms skärgård. Det finns ingen reguljär båttrafik till områdena utan de kan endast nås med taxibåt eller egen båt. På de större öarna Pungen, Runö, Bränd-Hallskär, Kläppen och Stor-Högsjär finns mindre vikar som är lämpliga för att lägga till med mindre båtar. På Runö ligger en gammal fiskestuga ägd av Norrtälje kommun som kan nyttjas av anställd personal. Stugan är uthyrd i princip alla veckor mellan midsommar och mitten av augusti. På Kläppen finns flera hus. Roslagens Naturskyddsförening hyr en f d militär bostad som hyrs ut till medlemmar. På Kläppen finns även två privatägda hus som ursprungligen har varit fiskestugor. Förutom en hemfridszon kring husen är all mark allemansrättslig tillgänglig. Vandring på öarna sker utan större svårighet då träd- och buskvegetation saknas eller är lågvuxen.

2 Plan för områdets skötsel

2.1 Naturreservatets syfte

Det övergripande syftet för naturreservatets skötsel är att bevara och utveckla områdets naturvärden, dess växt- och djurliv samt förbättra möjligheterna för ett rörligt friluftsliv. Syftet

är även att bevara den variationsrikedom av naturtyper som området hyser. De rödlistade arter som är knutna till naturtyperna i området ska ges goda förutsättningar för att leva kvar och reproducera sig i området.

2.2 Övergripande mål

Huvudmålen med skötsel är:

- att områdets höga naturvärden ska förstärkas och bevaras
- att öarna skall bevaras i huvudsak öppna med enstaka lövdungar.
- Att området ska göras mer lättillgängligt för allmänheten där de naturgivande förutsättningarna är styrande

2.3 Generella riktlinjer och åtgärder

- Yngre uppväxande träd- och buskvegetationen av igenväxningskaraktär skall röjas bort.
- I lövträdsdungar skall uppväxande gran och tall röjas bort.
- I övrigt skall området i huvudsak lämnas för fri utveckling. Avverkning, gallring och röjning får endast utföras i syfte att höja naturvärdena, undvika fara eller av andra tvingande orsaker.
- Döda eller omkullfallna träd ska lämnas utan åtgärd om de inte utgör något hinder. I de fall de hindrar framkomligheten ska det flyttas eller sågas av så att hindrande stamdel kan flyttas från stigen
- Friställa värdefulla träd och trädgrupper kan göras genom ringbarkning eller genom att fälla träd som lämnas kvar som död ved.
- På Bränd-Hallskär kan slåtter och höbärgning utföras på den del som tidigare har varit slåtteräng.
- Åtgärder för att gynna friluftslivet ska utföras, exempelvis röjning och märkning av stigar

2.4 Skötselområden med bevarandemål och åtgärder

1. Runö
2. Bränd-Hallskär
3. Kläppen

2.4.1 Skötselområde 1 – Runö-området, 19 ha land

2.4.1.1 Beskrivning

Skötselområde 1 består av huvudön Runö med omkringliggande öar och skär. Runö och Pungen är de största öarna. I övrigt finns flera mindre öar söder om Runö – Runökobbarna. På Runö finns en fiskarstuga. I övrigt är området obebyggt. På Runö finns en liten större träddunge av lövträd med björk, klibbal, rönn, hägg, sälg, ask och asp. Här växer tvåblad och grönvit nattviol. Den största klibbalen har en omkrets av 150 cm. På Runö är 10 - 15 åriga björkar på väg att växa upp på i övrigt öppen mark, möjligen ett resultat av senaste tidens varmare klimat. Största torvmossen är 6 x 8 m stor.

På de mindre öarna söder och öster om Runö finns strandängsfragment med östersjömaskros, strandmaskros och ormtunga. På Pungen finns en mindre träddunge på södra udden med tio klibbalar och askar. I övrigt öppna rishedar med enbuskage, hållmarker samt mindre klapperstensfält. Enstaka yngre rönnar förekommer på ön. I svackor finns vitmossa med ängsull, hundstarr, hönsbär, brunrör, kärrsilja, rundisleshår, tranbär, gråstarr och hjortron. I en bred skrevä växer strandkvanne och enstaka tuvor av strandråg finns på västra stranden.

Pungen men även Runö består av glacialslipade hållar, särskilt på de norra delarna av öarna. På Pungen finns ett bestånd av Adam och Eva knappt 200 blommande ex och sankt Pers nycklar sex

ex i den nordligaste delen av ön. I övrigt dominerar enris, ljung och kråkbär på ön. På ön öster om Pungen finns dansk skörbjuggsört.

Figur 9. Runö med stugan belägen på den södra stranden. Foto Magnus Bergström.

Figur 10. Pungen består av öppna hållmarker med rishedar och enbuskar. Foto: Magnus Bergström.

2.4.1.2 Bevarandemål

Målet är att bibehålla öarnas öppna karaktär med enstaka lövträdsdungar.

2.4.1.3 *Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda*

- 90 % av öarnas landareal består av öppna marker fri från busk- och trädvegetation.
- Rödlistade arter som är kända från området finns kvar med en stabil eller ökande förekomst.

2.4.1.4 *Skötselåtgärder*

- Yngre uppväxande träd- och högre buskvegetation av igenväxningskaraktär på de öppna markerna skall röjas bort.
- I lövträdsdungar skall uppväxande gran och tall röjas bort.

2.4.2 Skötselområde 2 – Bränd-Hallskär området, 17 ha

2.4.2.1 *Beskrivning*

Skötselområdet består av den största ön Bränd-Hallskär, de mindre öarna Bränd-Hallskärskobben och Griskobben. Området är obebyggt. På östra udden finns en liten lövträdsdunge i övrigt enbart enstaka träd på ön. Den utmärks av öppna risheder med en och rosor samt nordkråkbär, ljung, en, odon, blåbär, hjortron och skogsstjärna, på de högsta delarna och ganska stora centralt belägna ängsområden. Närmast stranden i norr och väster finns stora vackert glacialslipade hållområden. De största klipbalarna är 250 cm i omkrets. Havtorssnår längs södra stranden.

Centralt på ängen växer strandveronika, kungsmynta, småborre, äkta johannesört, tulkört, bergmynta, toppfrossört, kungsmynta, gullviva, vårfingerört, tulkört, smultron, nattviol, stor nunneört, mandelblom, spenört, vildlin, blodnäva, backlök, mörk snårstarr. Här finns ett bestånd av Adam och Eva med ca 160 ex och sankt Pers nycklar med 24 ex. Längs nordöstra stranden finns ett litet bestånd av hönsbär. Nära nordvästra udden växer dansk skörbjuggsört. I väster vid en håll finns segstarr, strandkrypa, havtorn, strandrödtoppa och gultåtel.

Bränd-Hallskärskobben och Griskobben är mestadels öppna utan träd men har snår av havtorn.

2.4.2.2 *Bevarandemål*

Målet är att bibehålla öarnas öppna karaktär med enstaka lövträdsdungar.

2.4.2.3 *Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda*

- 90 % av öarnas landareal består av öppna marker fri från busk- och trädvegetation.
- Rödlistade arter som är kända från området finns kvar med en stabil eller ökande förekomst.

2.4.2.4 *Skötselåtgärder*

- Yngre uppväxande träd- och högre buskvegetationen av igenväxningskaraktär på de öppna markerna skall röjas bort.
- I lövträdsdungar skall uppväxande gran och tall röjas bort.
- Restaurering kan ske av den centrala delen som tidigare har varit slåtteräng. Rövning, rissamling, slåtter och höbärgning.

**Figur 11. Igenväxande ängsmark med blodnäva på Bränd-Hallskär.
Foto: Magnus Bergström.**

2.4.3 Skötselområde 3 – Kläppen, 23 ha

2.4.3.1 Beskrivning

Skötselområdet består av delar av öarna Kläppen och Stor-Högsjär samt flera mindre öar. På Stor-Högsjär har det funnits militär verksamhet som nu är nedlagd. Det finns stora spår efter militärens verksamhet i form av sprängsten, cement, väg och en kaj. På ön finns en mindre träddunge med lövträd.

På Kläppen finns tre stugor. En genuin fiskestuga, en helt ombyggd fiskestuga och en f d militärbyggnad. Kläppen och de andra öarna är mer öppna. På Kläppen finns en mindre lövträdsdunge. Även här märks igenväxningen genom att yngre tallar och lövsly är på väg att växa upp.

2.4.3.2 Bevarandemål

Målet är att bibehålla öarnas öppna karaktär med enstaka lövträdsdunger.

2.4.3.3 Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda

- 90 % av öarnas landareal består av öppna marker fri från busk- och trädvegetation.

- Rödlistade arter som är kända från området finns kvar med en stabil eller ökande förekomst.

2.4.3.4 Skötselåtgärder

- Yngre uppväxande träd- och högre buskvegetation av igenväxningskaraktär på de öppna markerna skall röjas bort.
- I lövträdsdungar skall uppväxande gran och tall röjas bort.

2.4.4 Åtgärder för friluftslivet

Inga större åtgärder behövs för friluftslivet. På Runö och Stor-Högsjär finns bryggor att lägga till vid. Följande mål och skötselåtgärder ska ligga till grund för framställningen av information och fortlöpande skötsel av området.

2.4.4.1 Mål

Områdena ska vara tillgängliga för allmänheten enligt allemansrättens principer med de begränsningar som följer av reservatsföreskrifterna. Undantaget är den hemfridszon som finns kring byggnaderna på Runö och Kläppen.

2.4.4.2 Tillgänglighet

Områdena nås endast genom taxibåt eller med egen båt.

2.4.4.3 Information

På de större öarna Pungen, Runö, Bränd-Hallskär, Kläppen och Stor-Högsjär ska det finnas skyltar med information om naturreservatet och dess bestämmelser som framställs enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

2.4.4.4 Reservatets gräns

Reservatets gränser ska märkas ut av reservatsförvaltaren enligt Naturvårdsverkets riktlinjer.

2.4.4.5 Jakt

Ingen jakt bedrivs i området.

2.5 Förvaltning m.m.

2.5.1 Förvaltare

Norrtälje kommun förvaltar området och har därmed det övergripande ansvaret för området och att områdets syfte uppnås. Norrtälje kommun ansvarar även för finansieringen av bl.a. gränsmarkering, skyltning, åtgärder, tillsyn samt dokumentation.

2.5.2 Övervakning och tillsyn

Tillsyn i området skall utföras av Norrtälje kommun eller av anlitad tillsynsman. Anteckningar om tillsyn och eventuella åtgärder skall göras av kommunen eller av den som av kommunen anlitas för tillsyn.

2.6 Dokumentation och uppföljning

Området är relativt väldokumenterat. Inventeringar har utförts av geologin, marinbiologin, vegetation och väster samt fågelliv under 2000-talet. Utöver de inventeringar som genomförts finns det observationer rapporterade på Artportalen.

Uppföljande inventeringar av tidigare inventerade organismgrupper skulle vara värdefulla för att dokumentera och fånga upp eventuella förändringar i artförekomster vilket senare kan ge indikation på effekterna av skötselåtgärder.

Utförda skötselåtgärder ska dokumenteras. I dokumentationen ska det bl.a. anges tidpunkt för åtgärderna, plats, omfattning, kostnad och utförare. Dokumentationen förvaras av Norrtälje kommun och kan bland annat ligga till grund för revidering av skötselplanen.

En uppföljning av förändringar i naturtillståndet och förekommande naturvärden i området bör ske om 10 – 20 år. Denna uppföljning skall då ligga till grund för bedömningen av behovet av en revidering av skötselplanen.

2.6.1 Uppföljning av genomförda skötselåtgärder

Norrtälje kommun ansvarar för dokumentation och uppföljning av genomförda skötselåtgärder. En uppföljning av förändringar i området och naturvärdena till följd av skötselåtgärder och naturliga förändringar bör göras om 10 – 20 år för att då bedöma behovet av en revidering av skötselplanen.

2.6.2 Uppföljning av bevarandemål m.m.

Norrtälje kommun ansvarar för att en uppföljning genomförs varje år för:

- Gräsmarkeringar
- Informationstavlorna

Norrtälje kommun ansvarar för att en uppföljning av bevarandemål genomförs vart 10:e för:

- Utbredning av rödlistade arter
- Utvecklingen av igenväxningen
- Utvecklingen av lövträdsdungarna

Norrtälje kommun kan efter skötselplanens fastställande komplettera med parametrar för att följa upp och utvärdera uppsatta bevarandemål.

Tabell 3. Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder.

Skötselåtgärder m.m.	Tidpunkt	Plats	Prioritering
Markering och underhåll av reservatets gränser	Initialt och därefter vid behov.	Reservatets gränser	1
Framställa, sätta upp och underhålla informationsskyltar	Initialt och därefter vid behov.	Ska placeras enligt anvisning i Bilaga 2	1
Röjning av sly	Initialt och därefter vid behov.		1
Uppföljning av typiska arter	Vart 10:e år	I hela reservatet	2
Uppföljning av naturtyper	Vart 20:e år	I hela reservatet	2

2.7 Källförteckning

Artportalen. 2009: Utdrag ur områdena vid Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen.

Gärdenfors, U. (ed) 2010. Rödlistade arter i Sverige 2010 – The Red List of Swedish Species.

ArtDatabanken, SLU, Uppsala.

Frödin, G., 1956: Isströmssuccesjonen på Uplandshalvön, jämte försök till korrelation med

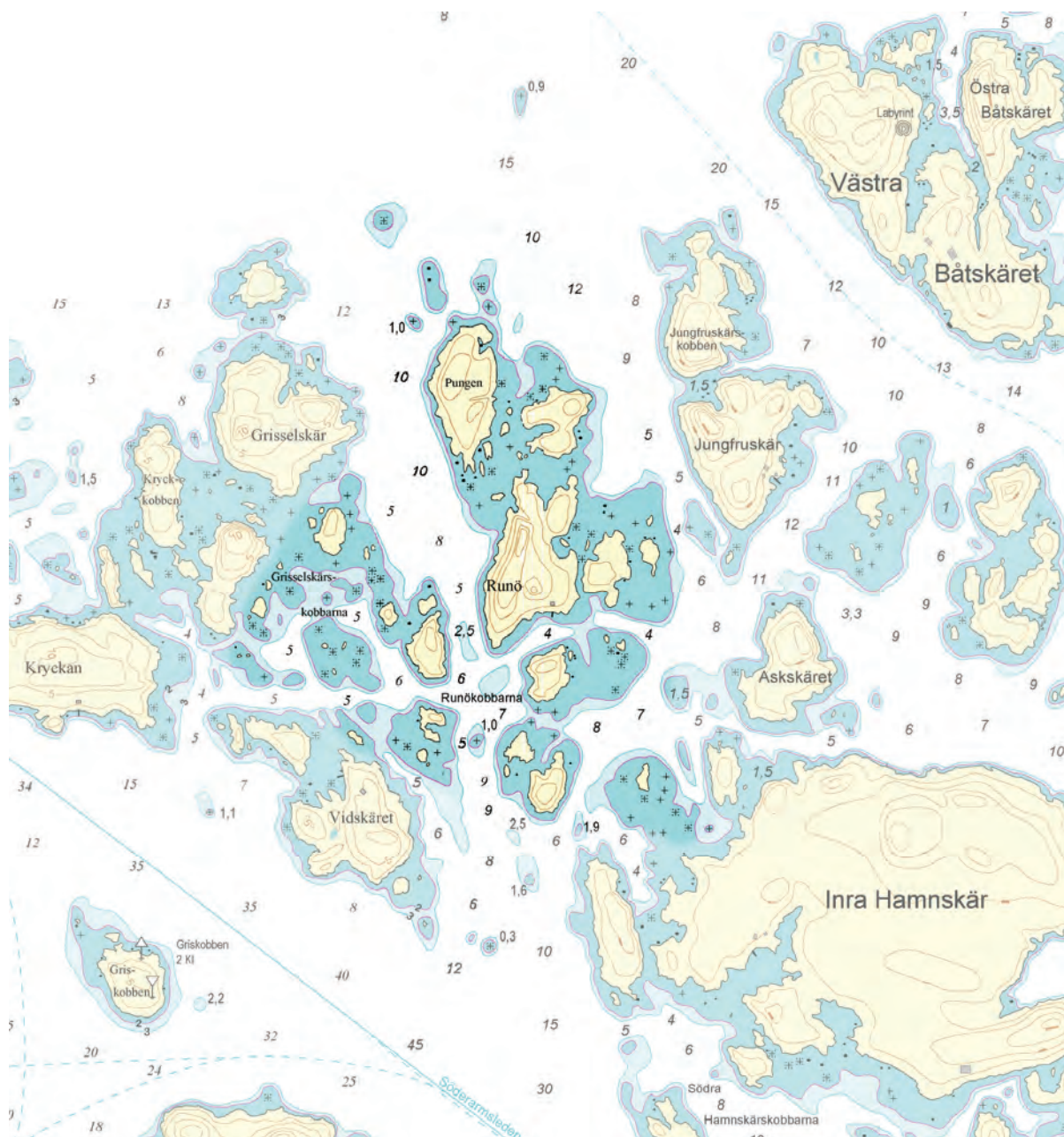
- Ålands och Åbolands skärgård. Geographica Nr 32, Uppsala.
- Hannerz, R., 1955: Studier av räfflor och en del uteroderade småformer i berggrunden i Håkanskärs skärgård. Geografiska proseminariet, Uppsala universitet.
- Johansson, C-E. (red.). 2001: Geodiversitet i nordisk naturvård. Nordiska ministerrådet.
- Karlsson, S., 1998: Den maritima lövskogen i Stockholms skärgård . naturlig eller kulturskapad?. Statens Naturvårdsverk rapport 4873.
- Lantmäteriet, Häradsekonomska kartan. kartlagd åren 1901-1906 (J112-85-11).
- Lantmäteriet. Ekonomiska kartan från 1952 (J133-11I5i65).
- Nordiska ministerrådet, 1984. Naturgeografisk regionindelning av Norden, Nordiska ministerrådet, Liber distribution, Stockholm, 289 s.
- Olsson, L. 2002: Tjockö 2:6 – ur ett fågelperspektiv. Skrivelse till Norrtälje kommun.
- Persson, Ch., 1992: The latest ice recession and till deposits in northern Uppland, east central Sweden. Sveriges geologiska undersökning Ca 81.
- Persson, Ch., 1998a: Beskrivning till jordartskartan Norrtälje NO. Sveriges geologiska undersökning Ae 126.
- Persson, Ch., 1998b: Jordartskartan 11J Norrtälje NO, 11K Söderarm NV. Sveriges geologiska undersökning Ae 126.
- Strömberg, B. & Sundius, K., 1956: Studier av isräfflor och glacialsulptur i Stockholms skärgård. Meddelande från geografiska institutet vid Stockholms högskola Nr 97.
- Strömberg, B., 1971: Isrecesionen i området kring Ålands hav. Forskningsrapport 10. Naturgeografiska institutionen, Stockholms universitet.
- Svedmark, E., 1884: Bladet "Rådmansö". Sveriges geologiska undersökning Aa 95.
- Svedmark, E., 1885: Beskrifning till kartbladet Furusund. Sveriges geologiska undersökning Aa 93.
- Sveriges Geologiska undersökning. Berggrundskartan Ur GSD-Översiktskartan. MS2009/08799. Id-nr: UxCFoA119K
- Sveriges Geologiska undersökning. Jordartskartan Ur GSD-Översiktskartan. MS2009/08799. Id-nr: 3DapdGMbie
- Wibjörn, C. & Hallén, S. 2010: Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - marinbiologisk inventering i Söderarms skärgård. Naturvård i Norrtälje kommun nr 37.
- Wall, L.-Å. 2008: Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - geodiversitet i Söderarms skärgård. Naturvård i Norrtälje kommun nr 30.

2.8 Bilagor

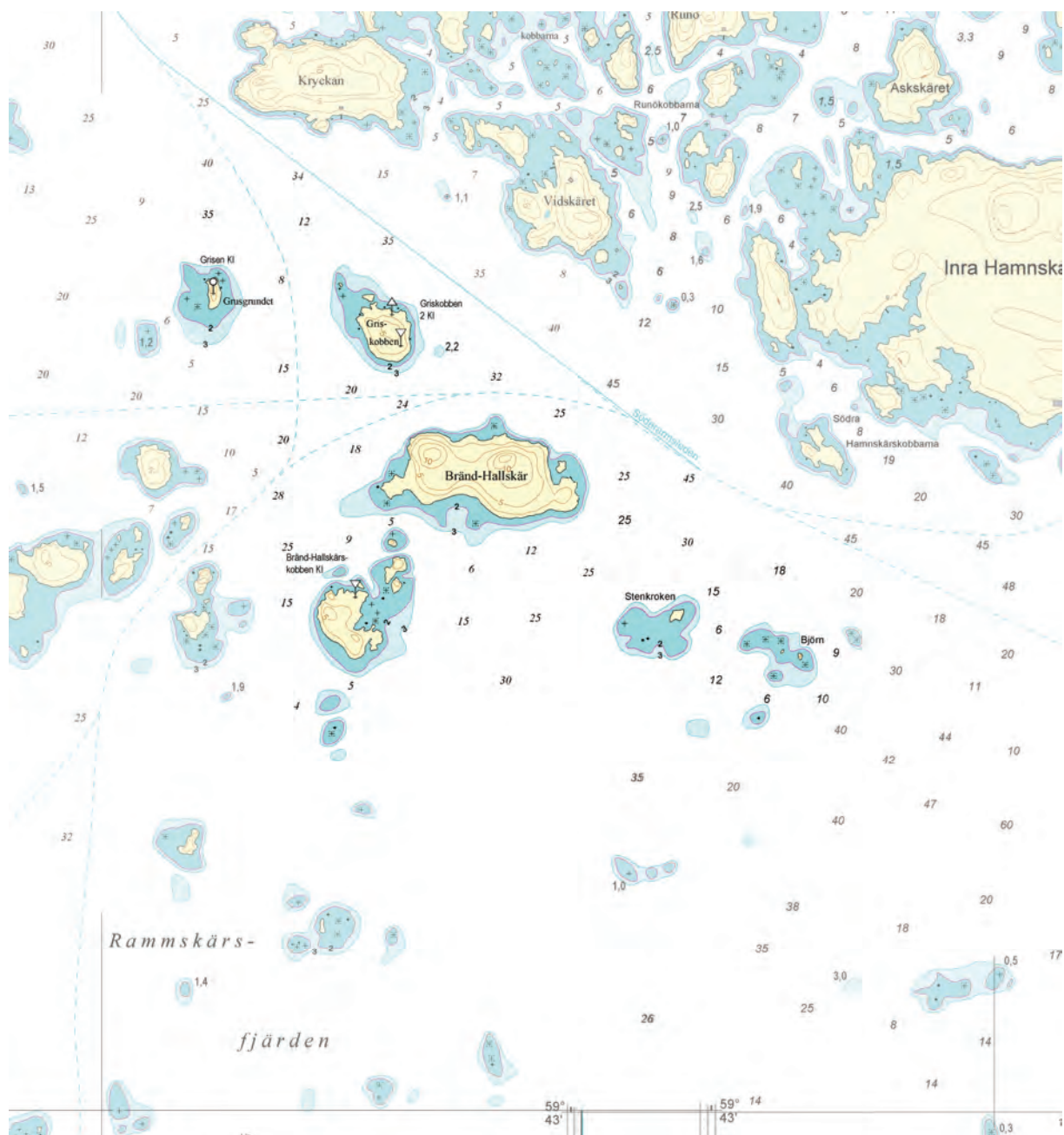
1. Karta över skötselområde Runö
2. Karta över skötselområde Bränd-Hallskär
3. Karta över skötselområde Kläppen

Skötselområdena redovisas med starkare färg än omgivande arealer som inte ingår i skötselområdena.

2.8.1 Bilaga 1 Karta över skötselområde Runö

2.8.2 Bilaga 2 Karta över skötselområde Bränd-Hallskär

2.8.3 Bilaga 3 Karta över skötselområde Kläppen

Naturvård i Norrtälje kommun är en serie rapporter som började ges ut 1990 med syfte att berätta om intressanta och värdefulla naturområden eller vårt miljöarbete. Rapporterna kan beställas från Norrtälje kommun, Box 800, 761 28 NORRTÄLJE, tel nr 0176 - 710 00 eller på hemsidan www.norrtalje.se.

Följande rapporter har hittills utkommit:

1. Erken-området - naturinventering och förslag till skyddsåtgärder
2. Broströmmen - en naturinventering från Erken till Norrtäljeviken
3. Tranviks naturreservat - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
4. Rimsjöskogen - naturinventering av ett urskogsartat område
5. Långsjön/Karlsdalsmossen - naturinventering av ett skogs- och våtmarksområde
6. Extremrikkärr - botanisk inventering med förslag till skötselåtgärder
7. Skedviken - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
8. Penningbyån/Väsbysjön - naturinventering med förslag till skötselåtgärder
9. Arsläjan - naturinventering av en kustnära barrskog
10. Storanden - naturinventering av ett skogs- och våtmarksområde
11. Mårdsjö-området - naturinventering och förslag till landskapsekologisk planering
12. Limmaren-området - naturvärdering och skötselförslag
13. Södra Bornan - botanisk inventering med förslag till skydds- och skötselåtgärder
14. Utålskedjan - naturinventering av riksobjektets landområden
15. Lidö - naturinventering med förslag till skydds- och skötselåtgärder
16. Östra Lermaren/Eknövikens - naturinventering av riksintressanta havsvikar
17. Aspdalssjö-området - inventering av naturskogar
18. Kundbysjön - restaurering av en våtmark
19. Odlingslandskapets förändring på Stommarö
20. Restaurering av sjöar och vattendrag - genom lokalt engagemang
21. Kustens strandområden - en kartläggning av naturvärden och exploatering
22. Åsarnas grundvatten - en kartering av grundvattentillgångar i Lohärads- och Röåsen
23. Häverö-Östernäs fritidshusområde - vård av kustnära, ört- och lövrika marker
24. Dammar och småvatten - hemvist för större vattensalamander och andra arter
25. Skärgårdens odlingslandskap - bevarande genom lokalt engagemang
26. Landlevande mollusker i kalkrika miljöer
27. Fältgentiana - en indikator på värdefulla naturbetesmarker
28. Färsna gård - förslag till naturskola
29. Inventering av lavar, mossor och svampar
30. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - geodiversitet i Söderarms skärgård
31. Ängssvampar - inventering av några slåtterängar och naturbetesmarker
32. Skärgårdens odlingslandskap - vad hände med det lokala engagemanget?
33. Odlingslandskapet i Roslagen - rapport från konferensen 4 - 5 oktober 2006
34. Heden och Mönäsviken på Svartlöga - skötselplaner
35. Aktionsplan för biologisk mångfald - uppföljning 1997 - 2007
36. Fjärilar i Norrtälje kommun - inventering 2007 - 2008
37. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - marinbiologisk inventering i Söderarms skärgård
38. Bolsmossen - ett miljöarkiv för landskapsutveckling i Rimbotrakten
39. Viren-området - naturinventering
40. Små kustnära vattendrag - viktiga för vårlekande fiskar
41. Fasterna kommunskog - historisk landskapsstruktur och skydd av biologisk mångfald
42. Geodiversitet vid Färsna gård
43. Värdefulla naturbetesmarker i Norrtälje kommun
44. Svanberga - skötselplan för ett skogsområde vid Erken
45. Vätö huvud - skötselplan för ett skogsområde på Vätö
46. Näset - skötselplan för ett skogsområde i Rimbo
47. Bolsmossen - skötselplan för ett myr- och skogsområde vid Rimbo
48. Färsna - skötselplan för ett tätortsnära område vid Norrtälje
49. Runö, Bränd-Hallskär och Kläppen - skötselplan för tre skärgårdsområden

**NORRTÄLJE
KOMMUN**